

ELŐSZÓ

Életünk úgy alakult, hogy egyikünk (Sz. A.) a növényvilág vizsgálatát választotta hivatásául, másikunk a nyelv és a kultúra kutatására kötelezte el magát. De mindkettőnket érdekelte a másik szakterülete, így szülte a kölcsönös érdeklődés és a szakmai kíváncsiság azokat a fürkésző kérdéseket, amelyekre e könyvben próbálunk válaszolni: Hogyan változott és változik a növényvilág az ember munkája nyomán? Mit pusztított el és mit teremtett az ember, miközben uralni szerette volna a természetet, de kénytelen volt alkalmazkodni is hozzá? Hogyan építette be saját világába (mitológiájába, tárgyi világába, táplálkozásába, művészetébe) a növényeket gyakorlati tapasztalatai, majd szilárdabb tudása révén? Miként teremtett neveket a jelölésükre, hogy tudatában megköthesse őket?

És ha a kérdések általánosak is, a válaszoknak konkrétaknak kell lenniük: helyhez kellett kötnünk és időben is rögzítenünk kellett őket. A hely az a környezet, amelyben élünk, amelyben felnőtünk, és amelyet nemcsak legjobban ismerünk, de érzelmileg is a magunkénak vallunk; a Kolozsvártól nyugatra eső tájegység a fenyvesekből nyugat, észak és kelet felé egyaránt csörgedező patakjaival, a patak völgyekben megbúvó fálvaival, hívogató cserjés ligeteivel, erdőfoltjaival, letarolt dombhátaival, köves, alig termő szántóföldjeivel. Az idő elsősorban a jelen idő, hiszen a könyv anyagát ma élő emberektől gyűjtöttük az elmúlt másfél évtizedben, magyaroktól és románoktól egyaránt, bár szándékunk szerint a korábbi népi kultúrát is rekonstruálni szeretnénk volna. Hogy a szándékból mi lett, mi valósult meg ebben a könyvben, amelyet mi szakmai szempontból az említett tájegység etnobotanikai monográfiájának tekintünk, annak megítélését az olvasóra bizzuk.

Magunk újnak érezzük például a lényegében rendszerszemléletű megközelítést, a mintavétel módját, a számszerű kiértékelést, a népi terminológia sajátosságainak hiteles adatokon nyugvó elemzését, az etnogeobotanikai módszer kidolgozását vagy a génerózió jelenségének pontos kimutatását egy archaikus kultúrnövény esetében. Felcsillant annak lehetősége is, hogy a népi növényismeret — mint a természeti környezethez való viszony egyik legősibb, szinte-szinte biológiai öröksége — a vizsgált népesség szimbólum- és rítusteremtő hajlamának, sajátosságainak jellemzésére is felhasználható.

Eredményeink esetleg a jövő mezőgazdasági fejlesztésében, a természet- és tájvédelemben is gyümölcsöztethetők lesznek, a kölcsönhatások alapos ismerete nélkül ugyanis aligha képzelhető el hosszú távú, hatékony fejlesztés.

Munkánk nyilván csak lezárt, de nem befejezett. Terjedelmi okokból sem tudtuk megvalósítani az adattár teljes botanikai, nyelvészeti vagy néprajzi kiértékelését, inkább csak jeleztük az anyagban rejlő lehetőségeket. Már az adatfelvételezés során le kellett mondanunk a népi erdőkiélés, a rétgazdálkodás, a növénytermesztés, táplálkozás stb. átfogó feldolgozásáról is. Ezeknek és a további etnobotanikai vonatkozású kérdéseknek az alapos elemzése az utánunk következő kutatókra vár.

A munkálatok tárgyi dokumentumait — a cédula- és herbáriumi anyagot — a kolozsvári egyetem magyar tanszékén, illetőleg a mezőgazdasági főiskolán helyeztük el megőrzésre.

*

Legközelebbi segítőtársaink, munkatársaink azok az egyszerű, többnyire földművelő emberek voltak, akik maguk is nagyon szeretik és ismerik a természetet, ragaszkodnak hagyományaikhoz, értékeikhez. Mindenekelőtt nekik tartozunk köszönettel.

Hálásan emlékezünk a falvakon dolgozó értelmiségiekre, akik segítettek kiválasztani a munkánkhoz legalkalmasabb adatközlőket, elosztani az „idegen“-nel szemben bizony nemegyszer tapasztalt bizalmatlanságot.

Köszönettel tartozunk azoknak, akik tudományos iskolákat teremtve vagy hasonló munkát folytatva a mi munkánkhoz keretet adtak, akikhez közvetlen tanítványi-munkatársi vagy éppen a legközelebbi emberi kapcsolatok fűznek, valamint azoknak, akik annak idején az Ezerjófű népi növényismereti verseny vagy később a „csíkszeredai etnobotanikai biennálék“ munkálataiba bekapcsolódva munkánkat értékelték. Külön köszönet illeti Csűrös Istvánt, aki készségesen rendelkezésünkre bocsátotta a Bánffyhunyadi-medencében végzett botanikai kutatásainak nem közölt adatait.